

Knjiga Brezine za gradišćanske školare

BAJDIN – *Leteća tvrđava* (Die fliegende Burg) se zove najnovija publikacija poznatoga autora Thomasa Brezine, ku je posebno napisao za gradišćanske školarice i školare osnovnih škol. U okviru projekta „Čitati – pisati – razumiti”, ki je Obrazovna direkcija pokrenula prošlo ljetu, je Brezina za starosnu kategoriju od pet do deset ljet, pisao ukupno tri sveske ove nove knjige.

Prošli tajedan je on skupa sa zemaljskom savjetnicom Danielom Winkler predstavio i podilio dicit knjige u osnovnoj školi u Bajdinu. U dođući tajedni ćedu dica ćuvarnice, osnovne škole i posebnih škol dostati ove nove publikacije. Do 2027./2028. školskoga ljeta želju podiliti oko 40.000 knjig.

Polag međunarodne študije ima već od 20% svih austrijskih školaric i školarov, ki odlazu iz škole, poteškoće pri ćitanju i razumivanju tekstov. Pri internoj diskusiji i raspravljanju o ovom problemu da su friško naletili na autora Thomasa Brezina, tako zemaljska savjetnica Daniela Winkler. „*Ćitanje neka bude avantura, u ku se more ućiviti. Ja kanim dicitu motivirati, da najdu veselje u ćitanju knjig*”, je izjavio Brezina.

Thomas Brezina i Daniela Winkler su prve primjerke predali u Bajdinu. // foto: LMS Gradišće

Sadržaj knjige *Leteća tvrđava* je opis Gradišća i znamenitosti naše savezne zemlje. Publikacija se je izdala u nakladi lex liszt 12 i je koncipirana samo za gradišćanske škole, tako da se ne more kupiti u trgovina. Dj

Käthe Sasso 1926-2024

Borkinja u otporu Käthe Sasso je u noći od nedilje umrla u starosti od 98 ljet. Sasso je u mladosti preživila KZ Ravensbrück.

Gerlinda Stern-Pauer, Käthe Sasso i Joško Vlašić prilikom ćitanja u Kugi 2018. ljeta. // foto: Geza Buzanić

Bio je dan u marcu 1926. ljeta, kad se je u Beću Smudićem, otac iz Velikoga Borištofa i majka iz Šuševa, narodila mala Käthe. Nje roditelji su djelali u Beću, ćivili u malom kabinetu, a vrijeda po porodu je majka prošla s malim djetom u Šuševu k „majki“.

Do šestoga ljeta je Sasso odrasla kod ove šuševske majke, s kom je bila posebno povezana i ka ju je kroz ljeta uvijek podupirala. Pred pristupom u školu je došla u Beć roditeljem. Nje majka da je bila politički duh, ka se je bavila proganjnjem socijaldemokratov u vlašćoj obitelji. Zbog majke je i otac politizirao. U malom stanu u desetom kotaru je Käthe sve mogla ćuti, ća se je pominalo i djelalo.

1941. ide nje otac u boj, majka ostaje aktivna i organizira političke sastanke, kade tiskaju letke protiv boja. Isto ljetu umira majka na raku, a Sasso je ostala u otpornoj grupi „Gustav Adolf Neustadt“. 1943. ljeta je uhapšena i otrpirljena u uzu

na Rossauerlände. Starijim kolegicam su onde glavu odrubili/ odsikli. Sasso ćuva od smrti na galga samo ćinjenica, da još nije punoljetna. 1944. je zašla po različni štacija u koncentracioni logor Ravensbrück, kade ostaje do konca aprila 1945. Na putu u KZ Bergen-Belsen, more s jednom prijateljicom pobignuti. Najzad u Beću ljudi dvi mlade izmućene uznice veljek van hitaju iz tramvaja, ar nima ju voznu kartu.

Sve to se doznaje u produkciji *Posvećujem svoja sjećanja ljudem ovoga svita*. Za prvu produkciju 2018. ljeta je Käthe Sasso razgovarala s Petrom Wagnerom i Joškom Vlašićem. Na premijeri ovoga ćitanja 2018. ljeta u Kugi je po predstavi lićno dala izvješćaj i gorljivo prosila, da se ljudi boru protiv nacionalsocijalizma.

Prošli petak je nova produkcija imala premijeru u Borti. Nje ćitak je isto dokumentiran u filmu *Erschlagt mich, ich verrate nichts! Käthe Sasso, Widerstandskämpferin*.

Sasso se je po boju udala za Josefa Sassoa, isto tako borac u otporu. S mužem i trojom dicom je ćivila u doljnoaustrijskom Winzendorfu. U devedeseti ljeti se je Sasso aktivirala kao svidokinja vrimena i poćadjala škole i druge ustanove. Sasso se je i zalagala za spomenik za odrubljene borkinje u otporu grupe 40 na bećkom centralnom cimitoru. 2015. ljeta su ove ćrtve nacionalsocijalizma dostale spomenik na centralnom cimitoru. Ukupno 1.200 ljudi je bilo odrubljeno od pravosudja NS-a.

U noći od nedilje je umrla u visokoj starosti od 98 ljet. Austrija je izgubila borkinju za slobodu i patrioticu, a ona sama „dragu prijateljicu“ izjavila je druga predsjednica nacionalnoga vijeća Doris Bures. Šef SP-a Andreas Babler istaknuo je glas, koga je dala svim ćrtvama nacionalsocijalistov. Vicekanćelar Werner Kogler pisao je, da su lićnosti kao Sasso doprinesli, da je Republika Austrija mogla opet nastajati. Zemaljski poglavar Doskozil izjavio je, da je Gradišće izgubilo veliku lićnost, ka je bila i ka mora, u pogledu na aktualne događaje u Ukrajini i Izraelu, i nadalje biti svim uzor.

„*S Käthe Sasso je zgubilo Gradišće jednu od posljednjih svidokov vrimena za zloćine NS-rećizma. Neutrudljivo je u brojni razgovori pred svim s mladimi ljudi pokazala, kako vaćno je imati hrabrost i u borbi protiv nacionalsocijalizma zastupati vlašće mišljenje. Zato se kanimo zahvaliti i izrazimo naće priznanje*”, tako zemaljska govoraćica Zelenih Anja Haider-Wallner.

Sasso je za svoje djelovanje za mir i demokraciju dostala različne nagrade, med drugim Zlati ćasni znak Republike Austrije i ćasnu titulu profesorice.

Opet scenska izvedba o Hanni i Käthe

U OHO-u su petak, 12. aprila prikazali scensku izvedbu o životi antifašističkih borkinj Hanni Sturm i Käthe Sasso. Izvedba je prošireno izdanje produkcije iz 2018. ljeta.

Konstantin Vlašić, Andrea Kerstinger, Klaudija Fellinger i Joško Vlašić čitaju med videoklipi. / foto: Tereza Grandić

BORTA – „Posvećujem svoja sjećanja ljudem ovoga svita“, ovako se oficijelno zove scenska izvedba o gradišćanskoj Hrvatice u otporu Hanni Sturm i Käthe Sasso, ka ide pod kožu. Scenska izvedba pod inscenacijom Petra Wagnera i Joške Vlašića potiče iz 2018. ljeta. 2024. ljeta, kolportirano i kao super izborno ljetno, je Peter Wagner, sada kao intendant Kazališne inicijative Gradišće, opet reaktivirao ov vrlo ganutljivi portret dvih žen u otporu, ne na zadnje, da bi pokazao na važnost otpora protiv fašističkih režimov i potaknuo na premišljanje.

Govor je o Hanni Sturm i Käthe Sasso, rijetki gradišćanski Hrvatice u otporu. Hanna Sturm, rođena 1891. ljeta s korijeni u Velikom Borištofu i Filežu, odrasla je med drugim u Klimpuhu i je po vlašći riči jur s četirimi ljeti počela djelat. Djelo u fabrika je počela s osmimi ljeti.

Jur u mladosti se je priključila sindikatu, s 14 ljet organizirala prvi štrajk, skandirala protiv Prvoga svetskoga boja. Sturm je bila politička akterka, prvo kod socijaldemokratov, kasnije kod komunističke stranke. Pokidob u Austriji i Madjarskoj već nije mogla dostati djelo, djelala je u Sovjetskoj republiki kot i u Nimškoj.

Sturm je veljek jedan dan polazu Nationalsocijalistov u Austriju bila uhapšena i je došla prik logora u Lichtenburgu u koncentracioni logor u Ravensbrück, kade je preživela šest ljet do konca boja. Samo dvojica ljeta pred smrću 1984. ljeta joj je uspilo izdavati autobiografiju, ku je jur 1958. ljeta napisala.

U Ravensbrücku je Sturm upoznala i mladu Käthe Sasso, onda još Smudić, takaj s korijeni iz Velikoga Borištofa i Šuševa. Sasso je isto jur u mladi ljeti politizirala i se je aktivno zalagala protiv boja, zbog čega ju je Gestapo 1943. ljeta uhapsio.

U produkciji *Posvećujem svoja sjećanja ljudem ovoga svita* je cijeli fokus na „strašnom životu“ – tako Hanna Sturm u intervjuu – ovih dvih žen. Četire čitateljice i čitatelji, Konstantin i Joško Vlašić kao pripovidači i Andrea Kerstinger i Klaudija Fellinger kao govoračice Sturm i Sasso, čitaju protokol ovih nevjerovatnih životov. Na velikom platnu u pozadini projiciraju originalne snimke sa ženami: Hannu Sturm je ončas snimio Franjo Bauer. Audiosnimka na hrvatskom jeziku je potkripljena sa slikami djelačice Sturm. Käthe Sasso su Wagner i Vlašić za prvu produkciju 2018. ljeta sni-

mili, kako povida o svoji doživljaji. Već nije potribno. Produkcija istače, ča sliši u sredinu pažnje, život Hanne Sturm i Käthe Sasso.

Same muke i nepravdičnosti, ke su Sturm i Sasso pretrpile, ganu človika. Odlična muzička pratnja pojača te emocije, kad Nikola Zeichmann, Justin Kodnar, Marko i Stefano Blažeta na različni instrumenti sviraju hrvatske narodne jačke, radničku *Internacionalu* ili *Wien, du Stadt meiner Träume*.

Za ljetošnju produkciju je Peter Wagner dodao daljnje kratke snimke. Glumica Valentina Himmelbauer interpretirala je pet dvojezičnih ili paralelno prevodjenih tekstov Konstantina Vlašića, Andreje Kerstinger, Doroteje Zeichmann i Tereze Grandić. Himmelbauerovi kratki filmi projicirani na platno kot i snimke Sturm i Sasso neka povezuju strahi nacionalsocijalizma i antifašistički otpor s uticaji toga vrime na današnje vrime kot i s problematikami današnjega vrime.

Produkcija *Posvećujem svoja sjećanja ljudem ovoga svita* svečevala je premijeru u punom OHO-u u Borti i je poha da vridna. Prikazat ćedu predstavi nadalje još u Klimpuhu, Velikom Borištofu, Pandrofu, Najfelu i Stinjaki. TEREZA GRANDIĆ

kkkomentar
KRISTIJAN KARALL

Najnovijom akcijom je iz gospodarskoga gledišća biškupija potrefila već nego 100 posto u črno. Crikvi i seljakom je zemljišće jako važno, a ovde ide samo za površinu. Ovim imanjem je Crikva nekada financirala i svoju vojsku, danas su potribni ovi pinezi za pokrivanje sve veće školje u proračunu po velikom odlasku ovčic. A ovim se grozu sada i brojni seljaki.

Ako bi ovi bili složni, bi digitalna licitacija arende mogla završiti znatno čemernije za Crikvu. Ta pogibel vjerojatno ne postoji, jer jur stara poslovica veli, ako kaniš da budu dva seljaki istoga mišljenja mo-

Seljaki i Crikva

raš jednoga ubiti. A tako će biti i u pogledu na arendu. Svaki će kaniti malo već i tako će se licitirati čim više, da se ne zgubi sadašnje zemljišće, i da se znamda još i poveća vlašća površina.

Posljedice ćedu biti za Crikvu na svaki način jako neugodne. To ča će biškupija znamda već zaslužiti, ćedu izgubiti fare. Arendari su čudakrat bili i natprosječno pastoralno ali i financijski aktivni u seoskom farskom životu. Je li su to bili oltari na Tijelovu, lektorske službe, financijsko podupiranje farskoga djelovanja – sve ovo će vjerojatno isto ispasti.

Nije za očekivati, da ćedu na jednoč za Crikvu biti najvažniji pastoralni i človički aspekti. Pinez ada trizno menedžersko i neosobno djelovanje stoji za ovom akcijom, ka znamda more ipak biti uspješna, jer vjerniki su naviknuti se podložiti Crikvi. A na drugu stran ne kanu izgubiti ugled u selu. Ča bi to bilo, ako bi po desetljeći već ne bi bilo oltara pred stanom!?